

BİR ÖĞRETİM MATERYALİ OLARAK TARİHSEL ROMANA YÖNELİK ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Dr. Ahmet ŞİMŞEK
Gazi Üniversitesi
Kırşehir Eğitim Fakültesi
asimsek@gazi.edu.tr

ÖZET

Tarih eğitiminde tarihsel romanların önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Çünkü tarihsel romanlar, orta öğretimde (lise) okuyan ergenlik dönemindeki gençlerin ulusal bir tarih bilinci kazanmaları için etkili birer araçtır. Bu çalışmada, tarihsel romanlara yönelik öğrenci ve öğretmen görüşleri ele alınmıştır. Bunun için survey veri toplama tekniği tercih edilmiştir. Veri toplama araçları olan öğrenci ve öğretmen anketleri, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anketlerin hazırlanmasında ilgili literatürden yararlanılmıştır. Anketler, Kırşehir il merkezinde bulunan M. Akif Ersoy, Anadolu Güzel Sanatlar ve İmam Hatip Liseleri 1., 2. ve 3 sınıflardan toplam 223 öğrenciye ve Kırşehir il merkezinde görev yapan toplam 30 tarih öğretmenine uygulanmıştır. Ancak, öğrenci örnekleminde sadece 87 kişinin tarihsel roman okuması, örneklemin değişmesine yol açmıştır. Bu kişilerden alınan verilerin çözümlenmesinde yüzdeler analizi, t testi ve tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, hem öğrenciler hem de öğretmenler tarihsel romana yönelik olumlu görüş bildirdikleri görülmüştür. Tarihsel romana yönelik bu görüşlerin olumluluk derecesini öğrenciler için tarihsel film izlemeyi sevme iken öğretmenler için tarihle ilgili kitap okuma durumunun arttırdığı bulunmuştur. Ancak, öğretmenlerin tarih derslerinde, öğrencilere tarihsel roman önermeleri noktasında yetersiz oldukları görülmüştür. Bunun nedenleri, hem öğretmenlerin Türkiye’deki tarihsel roman potansiyelinden habersiz olmalarına hem de bir öğretim materyali olarak tarihsel romanlardan nasıl yararlanılması gerektiğini bilmemelerine bağlanabilir. Bunun yanında, bazı öğretmenlerin tarihsel romanların yararları gibi zararlarının da olabileceğini belirttikleri görülmüştür. Bu zararlardan en çok üzerinde durulanları ise “tarafli bilgi sunması” ve “abartılı anlatımı nedeni ile gencin tarihsel gerçeğe olan inancını sarsmasıdır.

Anahtar kelimeler: tarih eğitimi, tarih öğretimi, tarihsel roman, sosyalleşme, özdeşleşme, ulusal bilinç.

STUDENTS’ AND HISTORY TEACHERS’ OPINIONS TOWARDS HISTORICAL NOVEL AS A TEACHING MATERIAL

ABSTRACT

As historical novels have effective meanings to render a united consciousness for the high school students at adolescence period, historical novels have an important role in history teaching. In this study, students’ and teachers’ opinions for historical novels was studied. Students’ and teachers’ questionnaires were developed by the researcher. The questionnaires were administered to a total of 223 students (responses reduced the sample to 86 students) from the 9th, 10th. and 11th grades of three high schools in Kırşehir city center and to 30 history teachers working in Kırşehir city center. Percentage analysis and t test and one-way Anova analysis techniques were conducted. The data revealed that both students and teachers have stated their opinions as positive for historical novels. It was found that these positive opinions of students are affected by watching historical films while it has increased the level of reading history related books for teachers. However, the teachers are inadequate at suggesting historical novels to their students in practice. Its reasons are that both teachers’ unawareness of the potential historical novels in Türkiye and their lack of knowledge of how to benefit from these novels as a teaching material. Besides, the teachers pointed out that historical novels might have disadvantages as well as advantages. The most emphasized disadvantage was “one-sided knowledge presentation” and “to weaken the history belief of the young because of its exaggerated explanation”.

Keywords: education of history, history teaching, historical novel, socialization, identification, united consciousness.

I. GİRİŞ

Tarih eğitiminde okul dışı etkinliklerin önemi bilinmektedir. Safran ve Ata’nın 1998’de yayımladıkları “Okul dışı tarih öğretimi” adlı çalışma bu konuda fikir vericidir. Çalışmada okuldaki tarih eğitimini destekleyici olarak okul dışında gerçekleştirilebilecek tarihsel çevre etkinlikleri ele alınmıştır. Buna göre bu etkinliklerden biri de tarihsel roman okumasıdır. Çünkü tarihsel romanlar; gençlerin ders dışında bazı toplumsal değerleri kazanmalarında, ulusal bir tarih bilincine ulaşmalarında, tarihi eğlenceli bir biçimde öğrenmelerinde önemli bir işleve sahiptir. Bunun yanında, genç okuyucuların macera beklentilerini tatmin etmeleri ve bu gerçek dünyadayken aynı zamanda bir hayal âleminde yaşamalarına imkân tanımaları açısından da değerlidir.

Tarihsel romanların öğretimsel açıdan belki de ilk göze çarpan yararı, “tarih alanını okuyucu açısından merak edilir” kılmasıdır. Çünkü Harris ve Austin’in de (2000; 22) belirttikleri gibi “tarihsel roman okumanın, bütün gençlerin davranışlarını kapsayan bir derecede bilgi sunmaları yerine, tarihin anlaşılmasına yönelik ilgiyi uyanık tutması” beklenir. Ayrıca tarihsel romanlar genç okuyucuya, tarihsel bir problemin bir kısmını sunarak onun merakını uyandırmak suretiyle onu, tarihi daha detaylı okumaya teşvik eder. Tarihsel roman okuyan genç okuyucular “yalnız bir değil birçok tarihin var olduğunu” görürler. Böylelikle tarihsel romanlar, okuyanların tarihi anlamalarında bir yardımcı olarak bazı olayların farklı perspektiften farklı değerleri, bazı anlaşmazlıkların ve gerçeklerin farklı içeriklerinin olabileceğini öğrenmelerini sağlar (Harris ve Austin, 2000; 23). Bunun yanında tarihsel romanlar, öğrencilerin tarih konusunda bazı küçük araştırma yapmaları noktasında da teşvik edici olabilir. Yani, bir tarihsel romanın açıkça değerlendirilmesi, öğrencilerin gerçek (tarihsel) bir problemin çözümü için araştırma yapmalarına ve konuyla ilgili bazı tasvirlerde bulunmalarına ilişkin bir bağlam sunar (Davis ve Hunter, 1990; 603).

Tarihsel romanların tarih derslerinde akademik başarıya katkı sağlamasına ilişkin Amerika’da yapılmış bir araştırma, bu öğretim araçlarının önemini açıkça ortaya koymuştur. “*Edebiyat Aracılığıyla Tarih ve Okuma Eğitimlerini Bütünleştirmeye Yönelik Bir Araştırma*” adını taşıyan, Smith ve diğerleri (1992: 370-375) tarafından yapılan bu çalışmada önce, tarihsel romanların bazı tarihsel kavramları ve okuma becerilerin öğretimini destekleyebileceklerine dair literatür bilgileri sunulmuştur. Daha sonra 1989-1990 öğretim yılında bir eğitim/öğretim yılını kapsayan bu araştırma sonucunda, tarihsel romanların da kullanıldığı deney grubunun, kontrol grubuna göre Amerikan Tarihine ilişkin % 60 oranında daha fazla bilgiye sahip olduğu bulunmuştur.

Tarihsel romanların, özellikle ergenlik dönemini yaşayan gençlerin sosyalleşme süreçlerinde, onlara benimseyebilecekleri bir model sunma noktasında yararlı olabileceği bilinmektedir. Ayrıca tarihsel romanların, hem bu yaş grubu gençlerin ilgilerine uygun temalar sunarken hem de insan yaşamına ilişkin detayları tarih öğretimine aktarmak suretiyle tarih alanını insanileştireceği söylenebilir. Bu bağlamda, konusu, şahısları ve olayın geçtiği dekorun tarihsel olması yönleri ile tarihsel sayılabilecek, önceki bir çalışmada “tematik” olarak adlandırılan (Şimşek, 2005) sanat değeri yüksek olmayan bu romanların, kitlelere ve gençlere tarihi sevdirdiği için tarih öğretimi açısından büyük önem taşıdıklarını burada tekrar vurgulamak mümkündür.

Tarihsel romanların eğitim amaçlı okutulması ve öğretim materyali olarak yararlanılması üzerine İngilizce literatürde zengin bir bibliyografya ile karşılaşılmasına rağmen, Türkiye’de az çalışma olduğu görülür. Bunlardan konuya ilişkin derli toplu bilgi ve düşünce sunması açısından yine Ata’nın 2000 yılında yapmış olduğu “Tarih öğretiminde bir araç olarak tarihî romanlar” adlı çalışması ile Şimşek’in 2006’da yayımlanan “Tarihsel romanın eğitimsel işlevi” adlı çalışmalarıdır.

Türkiye’de çok az çalışma olmasına rağmen, İngilizce literatürde çok çalışma olmasının nedeni, Batı’da sosyal bilim alanlarında edebiyat ürünlerinin birer eğitim aracı olarak uzun zamandır düşünülüyor olmasındandır. Batı’da bu bağlamda bilinen en eski fikir Fransız düşünür Rousseau’nun, Emile (1762) adlı kitabında görülmüştür. Rousseau kitabında, La Fontaine’nin Fabl’ları yerine Robinson Kruze’nun okutulmasını önermektedir. Alman pedagoğ Herbart ise, 19. yüzyılın başında, öğretmenlerin çocuklarda olumlu sosyal tutumlar geliştirmek için tarihle, edebiyatı ilişkilendirmeleri gerektiğini söylemiştir (Ata, 2000: 159; Mc Gowan and Guzzetti, 1991: 36). Konuyla ilgili olarak İnternette ulaşılabildiğimiz en eski çalışma ise *Parents’ Review* adlı dergide H.B. kısa ismiyle yayımlanan “History: history and fiction” adını taşımaktadır. Bu çalışmanın 1894’te yayımlanmış olduğu düşünülürse, herhalde İngilizce literatürdeki bu zenginlik de anlaşılabilir. Dünya’da tarihsel romanın ilk örneklerini verdiği kabul edilen Sir Walter Scott’un İngiliz literatüründe yazmış olmasını da bu zenginliğin nedenlerinden biri olarak saymak mümkündür.

İngilizce literatürde pek çok araştırmacı tarafından, eğitimsel/öğretimsel önemi çok yönlü olarak incelenen tarihsel romanların, tarih eğitimi/öğretiminde bir materyal olarak ele alınmasının, hem öğretici (öğretmen) hem de öğrenici (öğrenci) açısından nasıl bir değer taşıdığına Türkiye örneğinde bakmanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Çünkü öğretim etkinliklerinde öğrencilerin ve öğreticilerin konuya yaklaşımları, etkileri ve katkılarının sürecin sonucunu belirlediği bilinmektedir. Bu sebepten bu çalışmada, eğitim öğretim açısından böylesine önemli katkılarının olacağı belirtilen tarihsel romanlara yönelik öğrenci ve öğretmenlerin neler düşündükleri ele alınmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Tarihsel romana yönelik lise öğrencilerinin ve tarih öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Öğrencilerin tarihsel romana ilişkin görüşleri,
  - a. okul,
  - b. cinsiyet,
  - c. okudukları sınıf seviyesi,
  - d. tarih konulu film izleme durumları,açısından anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?
2. Öğretmenlerin tarihsel romana ilişkin görüşleri,
  - a. cinsiyet,
  - b. mezun olduğu okul,
  - c. hizmet süreleri (kıdem),
  - d. kitap okuma durumları,
  - e. süreli yayın takip etme durumlarıaçısından anlamlı bir biçimde farklılaşmakta mıdır?

III. YÖNTEM

Bu çalışma, öğrenci ve öğretmenlerin bir konuya ilişkin düşüncelerini belirlemeye çalıştığı için alan araştırması niteliğindedir. Bir durum tespiti söz konusu edildiği için betimsel bir yöntem benimsenmiştir. Araştırmanın uygulaması, araştırmacı tarafından literatür taranarak oluşturulmuş anketler ile veri toplanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Anketlerde Likert tipi soruların yanında açık uçlu sorulardan da yararlanılmıştır. Bu yüzden araştırmada, literatürde anıldığı gibi survey veri toplama tekniği ve doküman analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmada, araştırmacı tarafından ayrı ayrı hazırlanmış olan veri toplama araçları ile hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin tarihsel romana yönelik düşünceleri ele alındığı için, araştırmanın öğrencilere ve öğretmenlere yönelik iki farklı evreni ve örnekleme ortaya çıkmıştır. Bunlardan öğrencilerin evreni olarak, Kırşehir merkezinde bulunan Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ve İmam Hatip Lisesi seçilmiştir. Örneklemi ise, bu liselerin 1. 2. ve 3 sınıflarından rastgele seçilen birer şube öğrenci oluşturmuştur. Öğretmenlerin evrenini, Kırşehir il merkezinde bulunan 30 tarih branşı öğretmeni oluşturmuş ve bu evrenin tamamına ulaşılmıştır.

Öğrenci görüşlerini almak amacıyla 2002-2003 öğretim yılında Mehmet Akif Lisesi'nden, 2003-2004 öğretim yılında ise Kırşehir Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi ile Kırşehir İmam Hatip Lisesi öğrencilerine anket uygulanmıştır. Öğrencilerden tarihsel romana ilişkin görüşleri istendiği için öncelikle tarihsel roman okumuş olmaları gerekliliği göz önüne alınarak anketin başlangıcında "Tarihsel roman okuyup-okumadıkları" sorusuna yer verilmiştir. Bu sebepten anket, toplam 223 öğrenciye uygulanmış olmasına rağmen, bunlardan 79'unun "hiç tarihsel roman okumadığı" için uyarıyı dikkate alarak anketin diğer sorularını boş bıraktıkları, 56 tanesinin ise tarihsel roman okumadıklarını belirttikleri halde anketin diğer sorularını cevapladıkları görülmüştür. Bunun üzerine, sadece tarihsel roman okuyanların anketleri dikkate alınmıştır. Böylece, 223 öğrencilik örneklem grubu, 87 öğrenciye inmiştir. Uygulama sırasında kendisine anket verilen öğrenciler ve bunlardan kaçının değerlendirilmeye alındığı Tablo 1.den de takip edilebilir.

Tablo 1. Öğrencilere Yönelik Araştırmanın Örneklemi

Okullar	Boş Verilen Anketler	Değerlendirmeye Alınmayan Anketler	Değerlendirmeye Alınan Anketler	Uygulanmış Toplam Anket
Mehmet Akif Ersoy Lisesi	28	22	50	100
Kırşehir Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	15	8	16	39
Kırşehir İmam Hatip Lisesi	35	28	21	84
Toplam	78	57	87	223

Veri Toplama Araçları ve Çözümleme

Araştırma için veri toplama aracı olarak kullanılan öğrenci ve öğretmen anketi tarafımızca, ilgili literatür taranarak geliştirilmiştir. Öğrenci anketinin geliştirilmesinde Aşlıoğlu'nun (1986) kullandığı anketten, öğretmen anketinin geliştirilmesinde ise Şimşek'in (2003) araştırmasında kullanılan anketten yararlanılmıştır.

Anketler için önce soru havuzları oluşturulmuştur. Ön uygulama öncesi öğrenci anketi 15'i Likert-tipi 5'i açık uçlu toplam 20 sorudan, öğretmen anketi 20'si Likert-tipi, 5'i açık uçlu toplam 25 sorudan oluşmuştur. Ön uygulama sonrası öğrenci anketi toplam 8'i Likert-tipi 3'ü açık uçlu toplam 11 maddeden; öğretmen anketi ise 17'si Likert-tipi, 3'ü açık uçlu toplam 20 maddeden oluşmuştur. Öğrenci anketlerinin 8 soruluk Likert-tipi

kısımının Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı .72 olarak; öğretmen anketlerinin 17 soruluk Likert-tipi kısmının Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı .89 olarak, bulunmuştur.

Öğrenci anketlerinde; öğrencilerin okudukları sınıf, cinsiyet, tarih konulu film izleme ve kitap okuma durumları, öğretmen anketlerinde ise, cinsiyet, mezun olduğu okul, kitap okuma ve süreli yayın takip etme durumları değişkenler olarak belirlenmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde, anketlerin Likert-tipi kısımlarında SPSS’te t testi, tek yönlü varyans analizi ve yüzdelik hesaplamalar, açık uçlu sorularda ise doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini kapsar (Şimşek ve Yıldırım, 2003: 140). Burada veri olarak elde edilen öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevapların çözümlenmesi söz konusudur.

IV. BULGULAR VE YORUMLAR

Öğrencilere Yönelik Bulgular

Öğrencilere uygulanmış olan toplam 223 anketten sadece 87 tanesinin değerlendirilmeye alınması, aslında bize, liselerde en az bir defa da olsa tarihsel roman okuma yüzdesini de dolaylı olarak vermiştir. Çünkü, 223 öğrenciden değerlendirilmeye alınmayan 136 öğrenci hiç tarihsel roman okumadıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda bu üç lise öğrencileri arasında tarihsel roman okuma oranının 87/223, yani yaklaşık olarak %39 (en az bir defa tarihsel roman okuyanlar) olduğu görülmüştür. Bu oranın, tarihsel romanların tarih öğretimi ve okuma becerilerine katkılarını göz önüne alduğunda oldukça yetersiz olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda öğrencilerin tarihsel romanlara yönelik düşüncelerinin yüzdelik dağılımını görmek mümkündür:

Tablo 2. Öğrencilerin Tarihsel Romana İlişkin Görüşlerinin Yüzdelik Dağılımı

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Karasızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Tarihsel romanların konuları heyecan vericidir.	40.2	40.2	10.3	5.7	3.4
2	Tarihsel romanların çok uzun olması okuma isteğimi azaltır.	26.4	18.4	18.4	23	13.8
3	Tarihsel romanı okurken kendimi olayın kahramanı gibi hissedirim.	33.3	28.7	11.5	18.4	8
4	Tarihsel romanlar çok sıkıcıdır.	4.6	5.7	18.4	37.9	33.3
5	Verdiği bilginin güvenilirmez olduğuna inandığım için, tarihsel roman okumayı tercih etmem.	---	5.7	21.8	34.5	37.9
6	Tarihsel roman okumanın hayat tecrübemi arttırdığımı düşünüyorum.	35.6	35.6	11.5	12.6	4.6
7	Tarihsel romanlar ilgimi çekmez.	3.4	6.9	6.9	46	36.8
8	Tarihsel roman okumamın tarih dersinde başarılı olmamda etkisi olduğunu düşünüyorum.	27.6	26.4	17.2	12.6	16.1

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin, tarihsel romanla ilgili yöneltilen önerilere genelde olumlu değerlendirmede buldukları görülmüştür. Burada en düşük olumlu katılımın iki maddede gerçekleştiği fark edilmiştir. Bunlar; “*tarihsel romanların uzun olmasından dolayı okuma isteğini azalttığı*” önermesine yönelik verilen cevaplar ile “*tarihsel roman okumanın tarih derslerindeki başarılarına katkısına*” inananların görüşleridir. Bunlardan ilkini görsel medyanın sınırları zorlayıcı sayı ve kalitede sunduğu macera ve hayal dünyasına katılımın sadece izlemeyi gerektirmesine rağmen, sayfa olarak hacimli tarihsel romanların okunmayı gerektirmesine bağlamak mümkündür. Yani, izlemek eylemi okumak eyleminden daha az çaba gerektirmekte ve daha kolay görünmektedir. İkinci öneriye ilişkin durumun sebebinin ise (ileride öğretmen görüşlerinde de görüleceği gibi) tarih öğretmenlerinin yeterli tarihsel roman literatür bilgisine sahip olmamaları, dolayısıyla öğrencilerine de yeterince tarihsel roman önerememeleri gösterilebilir.

Öğrencilerin tarihsel romana ilişkin görüşlerinin cinsiyet, okul, sınıf düzeyi, kitap okuma durumu, tarihsel film izleme durumuna göre farklılaşp-farklılaşmadığına bakılmış, farklılaşmanın sadece *tarihsel film izleyenlerin tarihsel romana ilişkin görüşleri*’nde “olumluluk” yönünde ortaya çıktığı görülmüştür. Tarihsel film izleyenlerin izlemeyenlere göre tarihsel romana yönelik düşünce ve görüşlerinde ortaya çıkan farkı Tablo 3.de görmek mümkündür:

Tablo 3. Tarihsel Film İzleyenlerin İzlemeyenlere Göre Tarihsel Romana İlişkin Görüşlerindeki Farklılık

Durum	N	$\bar{X}$	S	t	p
Tarihsel Film İzlemeyenler	75	30.41	14.15	3.297	.001
Tarihsel Film İzleyenler	12	25.25	13.94		

Tablo 3.deki bu bulgu üzerine, tarihsel film izleme durumu ile tarihsel romana ilişkin görüşlerin arasında bir bağın olup-olmadığına bakılmıştır. Yapılan korelasyon testi ile örnekleme temsil eden 87 öğrencinin, tarihsel film izlemeyi sevmeleri ile tarihsel romana ilişkin görüşleri arasında orta düzeyde pozitif anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür ($r = .336$, $P < .01$). Diğer yandan, öğrencilerin tarihsel romana ilişkin görüşlerinde okul, cinsiyet, okudukları sınıf, kitap okuma durumlarına göre anlamlı bir farklılaşmanın bulunmaması bir öğretim materyali açısından oldukça olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Çünkü, bahsedilen değişkenlerin farklılık yaratmaması, öğrencilere tarihsel roman okumalarını tavsiye etme noktasında bir rahatlık sağlayacağını düşündürmektedir. Bunun da, bir öğretim materyali olarak tarihsel romanın değerine ilişkin olumluluk yarattığı söylenebilir.

Tarihsel romana ilişkin öğrencilerin görüşlerini ele alan anketteki son üç açık uçlu sorunun değerlendirilmesinde ise şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Öğrencilere sorulan “*Şimdiye kadar okuduklarınızdan en çok beğendiğiniz tarihsel roman yazarı ve kitabının adı nedir?*” sorusuna ankete katılanların bir kısmının cevap verdiği görülmüştür. Cevap verenlerin dağılımı (okullara göre), Mehmet Akif Ersoy Lisesi’nden 40, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi 15, İmam Hatip Lisesi 24 öğrenci şeklindedir. Bunların toplamı 79’dur ki örneklemin 87 olduğu düşünülürse yeterli olduğu anlaşılabilir. Üç lisenin öğrencilerinin, okudukları tarihsel romanları arasında en çok beğendiklerinin isimleri, beğenilme sırasına göre şu şekildedir:

Eser-Yazar adı olarak belirtilenler:

Küçük Ağa-Tarık Buğra (14), Cezmi-Namık Kemal (6), Figan-Ahmet Günbay Yıldız (6), Ateşten Gömlek-Halide Edip Adıvar (4), Gelibolu-Buket Uzuner (4), İsyân Günlerinde Aşk-Ahmet Altan (3), Yaban-Yakup Kadri Karaosmanoğlu (3), Semerkant-Amin Malof (2), Kılıç Yarısı Gibi-Ahmet Altan (2), Paris’te Son Osmanlılar-Hıfzı Topuz (2), Yollar Dönüşe Gider-Nurullah Genç (2), Meyyale- Hıfzı Topuz (1), Gazi ve Fikriye- Hıfzı Topuz (1), İnce Memed-Yaşar Kemal (1), Vurun Kahpeye- Halide Edip Adıvar (1), Sunguroğlu-Yavuz Bahadıroğlu (1), Mısır’a Doğru- Yavuz Bahadıroğlu (1), Cem Sultan- Yavuz Bahadıroğlu (1), Ağlıyor-Yavuz Bahadıroğlu (1), Merhaba Söğüt- Yavuz Bahadıroğlu (1), IV. Murat, Kırım Kan Ağlıyor-Yavuz Bahadıroğlu (1), Tek Adam-Şevket Süreyya Aydemir (1), Sergüzeşt-Sami Paşazade Sezai (1), Bozkurtların Ölümü-H. Nihal Atsız (1), Kırımlı Murat Destanı-Hasan Nail Canat (1), Zafer Rüzgarları-A. Yılmaz Boyunağa (1), Dokuzuncu Hariciye Koşuşu-Peyami Safa (1), Fatih-Harbiye-Peyami Safa (1), Babilde Ölüm, İstanbul’da Aşk-İskender Pala (1), Harp ve Sulh-Tolstoy (1), Sefiller-Victor Hugo (1), Kanlı Gömlek-Ömer Rıza Doğru (1) şeklindedir. Bunların dışında, tarihsel roman olmamasına rağmen Tarihin Şeref Levhaları-Ahmet Şahin (2), Tarih Şuuruna Doğru-İbrahim Refik (1), Necip Fazıl Kısakürek’in II. Abdülhamit Han (1), Moskof (1) adlı eserleri ile Atatürk’ün Nutku (1) da sayılmıştır.

Bir de yazarı belirtilmemiş eserler ile eseri belirtilmemiş yazarlar görülmüştür. Başını Vermeyen Şehit (1), Malazgirt’in Üç Atlısı (1), Tarih Şuuruna Doğru (1), Kara Murat, Yüzbaşının Kızı (1), Sahipsiz Saltanatı (1), Fatih-Harbiye ve Bozkurtların Ölümü (1) bunlardandır. Sadece yazar adı olarak da, Peyami Safa (2), Tarık Buğra (1), Cengiz Aytmatov (1) ve H. Nihal Atsız (1) sayılmıştır.

Yukarıdaki listenin ilk dikkati çeken yönü eser ve yazar yönünden zenginliğidir. Bu zenginlik hem eser sayısı hem yazarların farklılıkları hem de eserlerin yazılma dönemleri bakımındandır. Dikkat edilirse listede, 1880’de yayınlanmış Namık Kemal’in Cezmi’si de, 2000’de çıkmış İsyân Günlerinde Aşk da vardır. Sonra bu romanların, ele aldıkları tarihsel dönemler açısından da bir zenginlik göze çarpar ki bu durum olumlu sayılmalıdır.

2. Öğrencilere sorulan “Okuduğunuz tarihsel romanda hangi kahramanın yerinde olmak isterdiniz?” şeklindeki ikinci açık uçlu soruya da ankete katılanların hepsinin cevap vermediği görülmüştür. Bu durum okullara göre M. Akif Lisesi’nden 36, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi’nden 12 ve İmam Hatip Lisesi’nden 21 öğrenci şeklindedir. Bu da toplamda 69 etmektedir ki örneklemin 87 öğrenciden oluştuğu düşünüldüğünde bu yeterli bir oran sayılabilir.

Cevap verenlerin hepsi kendini bir tarihsel kişiliğin yerine koymamıştır. Toplamda 50 öğrencinin *kendini bir tarihsel kişiliğin yerine koyduğu* görülmüştür ki bunların 26’sı kızdır. Burada şaşırtıcı olan kızların kendilerini tarihsel bir kişiliğin yerine koyması değil, bunlardan 12’sinin kendini erkek bir kahramanla özdeşleştirmiş olmasıdır. Bu 12 kız öğrenci, en çok tercih edilenden başlamak üzere sırasıyla; Fatih Sultan Mehmet (4), Mustafa Kemal Atatürk (2), Küçük Ağa (1), Çolak Salih (1), Hasan Sabbah (1), Cengiz Han (1), Yavuz Sultan Selim (1) ve Asker (1) ile özdeşim kurmuşlardır. Türkiye’de hem yazılan tarihsel romanlarda, hem de tarih öğretiminde içerisinde erkek kahramanların ağır bastığı gerçekliğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Çünkü, yukarıda en beğenilenler listesinde Mustafa Kemal Atatürk ve Fatih Sultan Mehmet’e doğrudan atf yapan bir roman olmamasına rağmen bu tercihlerin ortaya çıkmasının, adı geçen kahramanlara Türkiye’deki tarih öğretiminde sürekli vurgu yapılmasından kaynaklanabileceği olasılığını düşündürmektedir. Sosyalleşme bağlamında kız öğrencilerin de rahatlıkla özdeşim kurabilecekleri bayan kahramanların da vurgulandığı tarihsel romanlar bulunmalı, tanıtılmalı ve tavsiye edilmelidir. Aksi taktirde, özellikle bir kız öğrencinin belirttiği; “*Ne bir kahraman olmak isterdim ne de bir suçlu. Çünkü acıya ve bu kadar karmaşaya katlanamam*” sözlerinde olduğu gibi tarihsel romanlar, öğrencilerin nezdinde sadece acı ve suç konularının işlendiğinin düşünüldüğü değersiz birer eser olarak anılabilir.

3. Son olarak öğrencilere yöneltilmiş olan “Tarih öğretmeniniz size okumanız için tarihsel roman tavsiye eder mi? Cevabınız evetse, öğretmeninizin en çok hangi yazarı ve eserlerini okumanızı istediğini yazınız” soruya az sayıda öğrencinin cevap verdikleri görülmüştür. Mehmet Akif Ersoy Lisesi’ndeki 12, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi’nden 11 ve İmam Hatip Lisesi’nden 16 öğrenci tarih öğretmenlerinin kendilerine tarihsel roman tavsiye ettiklerini yazmışlardır. Diğer bir deyişle, örnekleme oluşturan 87 öğrenciden 48’i ki yarısından fazlasıdır, öğretmenlerinin kendilerine tarihsel roman tavsiyesinde bulunmadıklarını belirtmiştir. “Öğretmenimiz tarihsel roman tavsiye eder” diyenlerden ise sadece 19’u, ya bir yazar ya da bir eser ismini dillendirmişlerdir.

Öğretmenlerinin kendilerine tarihsel roman tavsiyesinde bulduklarını söyleyen öğrencilerden, hangi eseri tavsiye ettiklerine ilişkin olarak (yine en çok tavsiye edilenden başlamak üzere); Bozkurtların Ölümü (6), Küçük Ağa (2), Fatih-Harbiye (2), Çanakkale zaferi ile ilgili (2), Kurtuluş Savaşı ile ilgili (2), Yaban (1), İstanbul’un fethi ile ilgili (1), Safiye Sultan, Kadınlar Saltanatı, Gülün Adı (1), geçmişe yönelik konularla ilgili (1) cevapları verilmiştir. Sadece yazar ismi belirtilenlerin ise, Tarık Buğra (4), Nihal Atsız (2), Ömer Seyfettin (2), Peyami Safa’yı (1) saydıkları görülmüştür.

Öğretmenlere Yönelik Bulgular

Öğretmenlere sunulan 17 önermeye katılım dağılımları Tablo 4.de toplu olarak verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Tarihsel Romana İlişkin Görüşlerinin Yüzdelik Dağılımı

Sıra No	Önerme	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)
11.	Ülkemizde tarihsel roman yazımının yeterince gelişmemiş olduğunu düşünüyorum.	33.3	56.7	30	60	---
12.	Tarihsel roman, sadece tarihsel olayların kronolojik olarak sıralanması değildir.	40	46.7	10	3.3	---
13.	Tarihsel romanlar, milli değerleri aktarmada etkilidir.	43.3	33.3	13.3	13.3	13.3
14.	Tarihsel roman okuyan öğrenciler geçmişlerine daha bağlıdır.	33.3	46.7	13.3	3.3	3.3
15.	Tarihsel roman okuyan öğrencilerin ağırlıklı olarak orta ve alt sınıflarda okudukları düşünürüm ile ilgili iyi bir araçtır.	40	50.7	33.3	60	---
16.	Öğrencilerime konu bağlamında önerebileceğim tarihsel roman sayısı oldukça azdır.	16.7	56.7	10	10	6.7
17.	Okuduğum tarihsel romanlar Tarih Öğretmenliğini seçen öğretmenler kadar öğrenciler, tarihe ait bazı soyut kavramları daha çabuk kavrarlar.	33.3	26.7	20	33.3	13.3
6.	Tarihsel romanları sıkıcı buluyorum.	---	6.7	13.3	30	50
7.	Tarihsel roman öğrencinin kendine olan güvenini artırır.	30	46.7	20	3.3	---
8.	Tarihsel roman, öğrencinin sosyalleşme sürecini olumlu yönde etkiler.	36.7	43.3	10	10	---
9.	Tarihsel romanlar, tarih dersi için kötü bir öğretim materyalidir.	---	3.3	13.3	16.7	66.7
10.	Tarihsel roman okuyan öğrenciler, tarih konularını yorumlamada daha başarılıdır.	43.3	43.3	10	3.3	---

Tablo 4.e bakıldığı zaman, öğretmenlerin tarihsel romanla ilgili görüşlerinin genelde ‘iyi’ (% 80) derecede olumlu olduğu görülebilir. Ancak, derslerinde *sık sık tarihsel roman tavsiye ettiklerini söyleyen öğretmenlerin* buna karşın, *Türkiye’de tarihsel roman yazımının pek gelişmemiş olduğunu ve öğrencilere önerilebilecek tarihsel roman sayısının oldukça az olduğunu* belirtmeleri bir çelişki gibi görünmektedir. “Öğretmenlerin derslerinde sık sık tarihsel roman tavsiye ettikleri”ne ilişkin bilginin öğrenci anketinden ulaşılan “yarıdan azının (39/87) derslerinde tarihsel roman tavsiye ettiği” bilgisiyle de çeliştiği açıktır.

Öğretmenlere sunulan anketin 6 boyuttan oluşması (tarihsel roman tavsiyesi, tarihsel romana yönelik tutumları, tarihsel romanın öğretim materyali olarak özellikleri, tarihsel roman okuyan öğrencilere etkisi, tarihsel romanın Türkiye’deki durumu ve tarihsel romanların öğretmen olmalarına etkisi), boyutların her birinin, cinsiyet, kıdem, mezun olunan okul, tarihsel kitap okuma ve tarihle ilgili dergi takip etme değişkenlerine göre çözümlenmesini sonucunda sadece, “tarihle ilgili kitap okuma” değişkeninin “öğrencilerine daha fazla tarihsel roman tavsiye etmeleri” boyutunda anlamlı bir farklılık yarattığı bulunmuştur.

Tablo 5. Tarihle İlgili Kitap Okuyanların Tarihsel Romanı Tavsiye Etmeleri

Durum	N	$\bar{X}$	S	t	p
Tarihle ilgili kitap okuyanlar	12	4.6667	.49237	3.266	.005
Diğer kitap okuyanlar	6	3.6667	.81650		

Tablo 5.de görüldüğü gibi tarihle ilgili kitap okuyan öğretmenlerin, derslerinde tarihsel romanları daha çok tavsiye ettikleri söylenebilir. Tarihsel romana yönelik öğretmen tutumlarında, tarihsel romanın bir öğretim materyali olarak olumlu bir etkiye sahip olduğuna, tarihsel romanın bilişsel, duyuşsal, sosyal anlamda olumlu bir etkiye sahip olduğuna ilişkin ve toplamda öğretmen görüşlerinde;

- cinsiyetin,
- kıdem,
- mezun olunan okul,
- tarihsel kitap okuma ve
- tarihle ilgili dergi takip etmenin farklılık yaratmadığı görülmüştür.

Bu durum da, öğrencilerin görüşlerinde olduğu gibi olumlu bulunmalıdır. Çünkü, tarihsel romanı tavsiye ederek, onu tarih öğretiminin bir parçası yapacak olan öğretmenlerin görüşlerinin bu değişkenlere göre farklılaşmaması bir öğretim materyali olarak tarihsel romana ilişkin olumlu bir durum olarak değerlendirilmelidir.

Öğretmenlerin ankette bulunan son üç açık uçlu soruya verdikleri cevapların dağılımı ise aşağıdadır:

1. Öğretmenlere yöneltilen “*Ülkemizdeki tarihsel romanlar, hem sayıca hem de kalite bakımından eğitim öğretim ortamında kullanmanız açısından ne derece uygundur?*” sorusuna öğretmenlerin 23’ü cevap vermiştir. Buna göre Türkiye’de tarihsel romanların durumuna ilişkin olarak öğretmenlerin; “*sayı açısından yetersiz olduğuna*” dair 6’sı, “*eğitimsel açıdan bazı romanların yeterli bazılarınınınsa yetersiz olduğuna*” dair 6’sı, “*kalite açısından yetersiz olduğuna*” dair 4’ü, “*eğitimsel açıdan hiç uygun olmadığına*” dair 4’ü, “*Türkiye’deki tarihsel romanların siyasi amaçlı olduğuna*” dair 3’ü, “*eğitimsel açıdan uygun niteliklere sahip olduğuna*” dair 3’ü, “*temininin zor olduğuna*” dair 2’si, “*her tarih konusuna uygun roman olmadığına*” dair 1’i, “*tarihsel romanların gerçekçi olmadıkları için okunmasına taraftar olmadığına*” dair 1’i görüş belirtmiştir. Bu bulgulara göre, öğretmenlerin genelinde Türkiye’deki tarihsel romanların hem sayı olarak hem de kalite olarak eğitimsel açıdan yeterliliğine inanmadıkları görülmektedir. Bu görüşe, ders ortamına her konuya uygun tarihsel romanların nicelik ve nitelik açısından yetersiz olduklarına bir ölçüde katılmak mümkün olsa da bu yaklaşımın temelinde, tarih öğretmenlerinin “Türkiye’deki tarihsel roman potansiyelinden tam olarak haberdar olmamaları” olduğu düşünülmektedir.

2. Öğretmenlere yöneltilen “*Çocukluğunuzda okuduğunuz tarihî romanlardan hatırladıklarınızın isimleri nelerdir?*” Sorusuna 18’inin cevap verdiği görülmüştür. Buna göre öğretmenlerin en çok ismini tekrarladıkları tarihsel romandan başlamak üzere durum şöyledir:

Yaban (5), Ateşten Gömlek (4), Türk Destanları (3), Türkün Ateşle İmtihani (2), Bozkurtların Ölümü (2), Dede Korkut (2), Küçük Ağa (2), Osmançık (2), Malkoçoğlu (2), Kapı (2), Kilit (2), 4. Murat (1), Vurun Kahpeye (1), Tarkan (Çizgi Roman) (1), Kara Pençe Serisi (1), Battal Gazi (1), Ebu Müslim Horasani (1), Anahtar (1), Konak (1), Çatı (1), Kırık Hançer (1), Sunguroğlu (1), Buhara Yanıyor (1), Kırım Kan Ağlıyor (1), Cezmi (1), Son Akın (1), Sefiller (1), Endülüs Yanıyor (1), Dokuzuncu Hariciye Koşuşu (1), Kanuni (1), Bozkurtlar Diriliyor (1), Yalnız Efe (1), Şeyh Şamil (1), Sodom Gomore (1), İngiliz Kemal (1), Kolsuz Kahraman (1), Tuna Nehri (1), Kızıl Elma (1), Kızıl Kadırga (1), Şirpençe(1). Bunların dışında Ömer Seyfettin’in ‘Prima Türk Çocuğu’ ile

Namık Kemal'in 'Vatan Yahut Silistre' adlı eserleri de tarihsel roman olarak sayılmıştır. Bu listenin de hem yazarları hem yazdıkları ve anlattıkları dönem açısından epeyce zengin olduğunu söylemek mümkündür. Tarih öğretmenlerinin büyük bir çoğunun çocukluğunda tarihsel roman okumaları ve bunu hâlâ hatırlıyor olmaları da tarihsel romanların hatırlamaya olan etkisini göstermesi bakımından önemli sayılabilir.

Tarih öğretmenlerinin bazılarının ise sadece tarihsel roman yazarlarının isimlerini saydıkları görülmüştür. Bu tarih öğretmenleri, yukarıdakilere ek olarak çocukluklarında Oğuz Özdeş'in, M. Necati Sepetçioğlu'nun, H. Nihal Atsız'ın ve Bekir Büyükkarın'ın serilerini de okuduklarını belirtmişlerdir.

3. Öğretmenlere yöneltilen “*Sizce, öğrencilerin tarihsel roman okumasının faydaları ya da zararları nelerdir?*” sorusuna öğretmenlerin 24’ü cevap vermiştir. Öğretmenlerin tarihsel romanların hem yararları hem de zararları hakkında görüş bildirdikleri görülmüştür. Buna göre en çok dile getirdikleri yararları:

- a. Tarihi sevdiren ve öğrenme isteğini artırır (8),
- b. Millî değerleri aktarır (6),
- c. Tarihi zevkli hale getirir (6),
- d. Millî şuur verir (6),
- e. Öğrencilerin tarihi kavramalarını ve yorumlamalarını geliştirir (5),
- f. Tarihsel olayların somutlaştırılmasını sağlar (3),
- g. Tarihsel olayın geçtiği dönemin sosyo-ekonomik durumunu anlamayı sağlar (2),
- ğ. Öğrencilerin hayal güçlerini geliştirir (2),
- h. Öğrencilerin kronolojiyi anlamalarına yardım eder (1),
- ı. Tarihsel olayların sebep-sonuç ilişkisini anlamasına katkı sağlar (1),
- i. Öğrencilerin maceracı ruhuna hitap eder (1),
- j. Bugün yaşananları anlamaya yardım eder (1) şeklindedir.

Burada en çok söylenen ilk 5 maddede, tarihsel romanların değer aktarıcı, millî şuur geliştirici, öğrencilerin kavrama düzeyi ve zihinsel becerilerine katkı sağlayıcı ve tarihi sevdiren yönlerine dikkat çekilmiştir. Bu da tarihsel romanın yararları konusunda tarih öğretmenlerinin yeterli olumlu görüşe sahip olduklarını göstermektedir.

Öğretmenler tarihsel romanların zararları hakkında ise,

- a. Taraflı ilgi sunmasını (6),
- b. Kurgu eseri olduğu için abartılı anlatımla insanların geçmişin gerçekliğine inancını sarsabileceğini (3),
- c. Öğrencilerin hayalci bir kişilik geliştirmelerine yardım edebileceğini (2),
- d. Öğrencileri hikâyeci tarihe yönlendirebileceğini (2),
- e. Bazıların başka milletleri aşağılaması yüzünden zararlı olabileceğini (1),
- f. Öğrencilerde geçmişe özlem saplantısı kazandırabileceğini (1) belirtmişlerdir.

Bu görüşlerin, tarih- edebiyat arasında her iki alan açısından da değer ifade eden eserlerle ilgili yapılan değerlendirmelerde sıklıkla karşılaşıldığı gibi, kurgu-gerçeklik, taraflılık-nesnellik ekseninde oluştuğu görülmüştür. Eğitimsel açıdan tarihsel romanların eksikliklerine ilişkin belki de en çok vurgu yapılması gereken nokta, onun nesnellikten uzak bir yaklaşım sergilemesinin farkında olunarak okunmaması durumunda ortaya çıkacağı gerçeği göz önüne alınca, öğretmenlerin bu endişelerini haklı olarak algılamak mümkün olabilir. Aslında bu yaklaşım bile tersinden bir okuma ile tarih öğretmenlerinin tarihsel romanların eğitimsel açıdan değerini bilmelerine ilişkin bir bulgu sayılabilir. Ancak, öğretmenlerin bir kısmının belirttiği gibi, bu endişeleri öğrencilerin tarihsel romanları “bir kurgu eseri olduklarını” dikkatten kaçırmayarak okumalarından edinecekleri bilgileri eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirerek aşmalarının mümkün olacağı söylenebilir.

V. SONUÇ

Tarihsel romana ilişkin lise öğrencilerinin ve tarih öğretmenlerinin görüşlerini ele almayı amaçlayan bu araştırma sonucunda hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin tarihsel romana yönelik olumlu görüşe sahip oldukları bulunmuştur. Doğal olarak bazı değişkenlerin tarihsel romana yönelik bu görüşlerin olumluluk derecesini arttırdığı görülmüştür. Bunlar, öğrenciler için tarihsel film izlemeyi sevme iken öğretmenler için tarihle ilgili kitap okuma durumudur.

Araştırmada, öğretmenlerin yüksek derecede katıldıkları; derslerinde öğrencilere tarihsel roman okumalarını önerdikleri görüşünün gerçeği yansıtmadığı hem kendilerinin Türkiye’de yeterli tarihsel roman olmadığını belirtmeleri hem de öğrencilerin bu bilgiyi yanlışlayan başka bilgiler vermeleri ile ortaya konmuştur. Buradan, liselerdeki tarih öğretmenlerinin genelinin, hem derslerinde öğrencilere önerebilecekleri tarihsel roman literatür bilgisine yeterince sahip olmadıkları hem de tarih eğitiminde bir araç olarak tarihsel romandan nasıl yararlanabileceğine ilişkin bilgi eksiklikleri bulunduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Bu bağlamda, lise tarih

öğretmeni yetiştiren bölümlerin, öğretmenlerin derslerinde hangi konuya uygun hangi tarihsel romanı önerebileceklerinin bilgi ve deneyimini vermelerinin gerekliliği önerilebilir. Bir diğer öneri ise bu konunun daha geniş bir örnekleme çalışılması olabilir. Böylelikle Türkiye’de lise tarih derslerinde tarihsel roman kullanım durumu ve bunun nedenleri üzerine daha genellenebilir bulgulara ulaşmak mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Aşılıoğlu, Bayram. (1986). *Çocuk romanlarının çocuk eğitimindeki yeri ve önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ata, B. (2000). Tarih öğretiminde bir araç olarak tarihî romanlar. *Türk Yurdu*. 153-154, 158-166.
- Büyüköztürk; Şener. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: PegemA Yayınları.
- Davis, S. J. & Hunter, J. (1990). Historical novels: A context for gifted student research, *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 33 (8), 602-606.
- Harris, K. & Austin, P. (2000). Voices from America's past: Historical novels and audiobooks. *Book Links*,10 (1), 22-24.
- H.B. (1894). History: History and Fiction. *Parents' Review*, 5, 255-259. İnternette 23. 01. 2006 tarihinde alınmıştır. <http://www.amblesideonline.org/PR/PR05p255HistoryandFiction.shtml>.
- Mc Gowan, T. & Guzzetti, B. (1991). Edebiyat temelli sosyal bilgiler öğretimi. (Çev: Ahmet Doğanay), Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi'nin web sitesinde yayımlanan çeviri çalışma. İnternette 23. 01. 2006 tarihinde alınmıştır. http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/doganay_01.pdf.
- Safran, M. & Ata, B. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18 (1): 87-94.
- Smith, A. J. & Monson, J. A. & Dopson, D. (1992). A case study on integrating history and reading instruction through literature. *Social Education*. 56 (7), 370-375.
- Şimşek, A. (2003). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarihsel hikâyeye yönelik öğretmen görüşleri. (15-18 Ekim) *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi*. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Antalya.
- Şimşek, A. (2006). Tarihsel romanın eğitimsel işlevi. *bilig* 37: 65-80.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.